

Radikaalia armoa armottomaan aikaan

Walter Kasperin ilmoitusteologian ajankohtaisia painopisteitä

Maaliskuussa 2013 uuden paavin valitsemiseen tähtäävän konklaavin alkaessa Vatikaanin vierastalon Casa Santa Marian käytävän vastapäisiin huoneisiin majoittuivat kardinaalit Jorge Mario Bergoglio ja Walter Kasper. Konklaavin ajaksi kardinaaleilta otettiin pois kannettavat tietokoneet ja kännykät, jotta tietovuodot konklaavin etenemisestä estyisivät. Koska yhteyttä ulkomaailmaan ei ollut, kardinaaleilla oli mahdollisuus keskittyä rukoilemiseen ja lukemiseen. Kardinaali Kasper oli juuri saanut painosta espanjankielisen käännöksen tuoreesta kirjastaan *Barmherzigkeit: Grundbegriff des Evangeliums – Schlüssel christlichen Lebens*,¹ (suom. Armo: Evankeliumin ydinkäsite – kristillisen elämän avain). Tuon käännöksen hän oli ottanut mukaansa konklaaviin. Majoittuessaan huoneeseensa hän lahjoitti kopion kirjasta kollegalleen kardinaali Bergogliolle, joka totesi kirjan nimen nähdessään: ”Ah, armo. *Misericordia*. Se on Jumalamme nimi.” Jo konklaavin toisena päivänä Vatikaanissa nousi valkoinen savu. Argentiinalaisesta Jorge Mario Bergogliosta oli tullut uusi paavi.² Jo paavin nimivalinnasta voi päätellä, minkälaisista

linjaa hän tulisi katolisen kirkon päänä noudattamaan. Arvuutteluja mahdollisesta nimestä oli toki käyty. Tulisiko kirkon uudeksi johtajaksi kenties Johannes, Vatikaanin toisen konsiilin koolle kutsuneen ja aikansa radikaalipaavin Johannes XXIII:n (paavina 1958–1963) mukaan? Vai ottaisiko hän nimekseen Benedictus edeltäjänsä paavi Benedictus XVI:a (paavina 2005–2013) seuraten? Vai kenties kuitenkin Johannes Paavali, tuolloin pyhimysprosessissa olleen rakastetun Johannes Paavali II:n (paavina 1978–2005) mukaan?

Ensimmäinen Latinalaisesta Amerikasta tuleva ja ensimmäinen todellista köyhyyttä elämässään kohdannut paavi otti nimekseen Franciscus ja käänsi uuden lehden paaviuden historiassa. Esikuvanaan hänellä oli fransiskaanisen sääntökunnan perustaja, Franciscus Assisilainen (1182–1226), Jumalan pieni köyhä. Jeesuksen käsky palvelemisesta ja kuuliaisuudesta, oman elämän omistamisesta Jumalalle ja lähimmäiselle, oli Franciscus Assisilaisen ihanne. Alusta asti paavi Franciscus on pyrkinyt tekemään selväksi, että hän on köyhän asialla. Suhteellisen lyhyessä ajassa hänestä on tullut median supertähti,

jonka lausuntoja imetyksestä ilmastonmuutokseen jaetaan sosiaalisessa mediassa päivittäin. Ihmiset kokevat, että Franciscus on tuonut katolisen uskon lähemmäksi ihmistä kuin koskaan. Hän on armon – Jumalan kasvojen – ilmentäjä ja idoli ajassamme. Monet kokevat, että hän sanoittaa aikaamme kirkon ja armon näkökulmasta ja että osoittelun ja syyllistämisen sijaan hän pyrkii aitoon pastoraalisuuteen ja dialogiin.

Kertomansa mukaan Franciscus oli lukenut konklaavin aikana Kasperin kirjan armosta, ja hän ylisti sitä ensimmäisinä päivinään paavina: ”Kirja on tehnyt minulle hyvää, Kasper on hyvä teologi.”³ Paavin huumorintajusta kertoo jotakin se, että hän samalla sanoi nauraen, ettei pyri lausunnollaan edistämään Kasperin kirjan myyntiä. Kasperille nämä lausunnot ovat kuitenkin tuoneet tittelin ”paavin teologi”⁴. Sitten armo on toistunut paavin puheissa kristinuskon keskeisimpänä sanomana ja huipentunut vuoden 2016 juhlaan armon ja laupeuden riemuvuotena. Latinaksi armo, *miseri-cordia*, koostuu kahdesta sanasta, jotka tarkoittavat kärsimystä tai köyhyyttä (*miser*) ja sydäntä (*cor*). Muistuttamalla, että armo on kirkon keskeisintä julistusta, paavi haluaa osoittaa, että kristityn tehtävä on olla kärsivien ja köyhien rinnalla ja apuna. Armon välityksellä on myös mahdollista olla osallinen kolmiyhteisen Jumalan elämästä. Armo siis avaa ikkunan ilmoitustodellisuuteen. Kaikki nämä paavin teologiset korostukset löytyvät myös Kasperin *Barmherzigkeit*-teoksesta.

Tässä katsauksessa esittelen lyhyesti Walter Kasperin ilmoituskäsitystä.⁵ Ilmoitusteologiset kysymykset ovat jälleen keskiössä, kun Euroopan kulttuurinen, poliittinen ja uskonnollinen tilanne näyttää horjuvalta. Ihmiselämän arvo ei näytä enää olevan itsestäänselvyys, terroriteot luovat pelkoa ja vastakkainasetteluita ja maanosaan suuntautuva kiihtynyt muuttoliike herättää kysymyksiä siitä, miltä tulevaisuuden Eurooppa tulee näyttämään. Kasperin ajattelun keskeisimmiksi piirteiksi nousevat vapaus, vapauden filosofinen ja kristillinen perusta, näkemys Jumalasta aktiivisena ja historiassa toimivana Jumalana sekä inkarnaatio ilmoituksen huippukohtana ja Jumalan armon ilmentymänä.

Kasperin keskeisiä kysymyksiä ovat: Mikä on elämämme todellinen perusta ja pohja? Minkä varaan rakennamme elämämme? Mistä löydämme elämän mielen ja merkityksen? Mitä on todellinen vapaus? Kasperin keskeinen väite on, että vapaus, joka ei perustu minkäänlaiseen arvopohjaan vaan on muodoltaan puhtaan individualistista, itsekästä ja yksilön itsensä määrittelemää, voi pahimmillaan johtaa nihilismiin ja totalitarismiin.

ARMOTON AIKA

Kasper joutui lapsena 1930–1940-luvuilla todistamaan kotimaansa Saksan äärimmilleen vietyä poliittista ideologiaa. Kun uskonto syrjäytettiin ja tilalle nostettiin poliittinen ideologia, *homo religiosus*, uskonnollinen ihminen, näytti petomaisimmat puolensa. 1900-luvun jälkipuoliskolla julistettiin: ei koskaan enää. Pitkään Natsi-Saksan toteuttama massatuhoaminen tuntui kaukaiselta historiankirjojen kauhutarinalta. Mutta viime ajat ovat osoittaneet, etteivät joukkotuhoamiset, rotuun perustuvat vainot, terrorismi ja ihmisen petomaisuus ole kadonneet mihinkään. Historia toistaa itseään, ja meidän on pakko myöntää, että emme olekaan yhtään sen sivistyneempiä, valvutuneempia tai moraalisempia kuin veljemme ja sisaremmme 1930–1940-luvuilla.

Tämänhetkiseen maailmantilanteeseen, sotien ja terrorismin, ekologisen ja ekonomisen katastrofin uhkaan, Kasper esittää osasylliseksi vapauden käsitteen irtautumisen universaalista perustastaan. Mikäli vapaudella ei ole mitään yhteistä pohjaa ja jokainen yksilö saa itse määritellä vapautensa, vaarana on anarkismi, jossa yhteiset arvot kadotetaan. Kasper näkee ajassamme tällaisia vääristyneitä piirteitä ja haluaa nostaa keskusteluun alkuperäisen kristillisen sanoman vapaudesta ja armosta. Juuri tuohon sanomaan myös paavi Franciscus on tarttunut.

1 Kasper 2012.

2 Ivereigh 2014, 369–370; Ivereigh 2015; ks. myös Kasper 2014, 18.

3 Moloney 2015, 60. Ks. myös Ivereigh 2014, 369–370.

4 Ivereigh 2014, 369–370. Ks. myös Englisch 2015, 70.

5 Katsaus perustuu väitöstutkimukseeni Huhtanen 2016.

Sekä Kasper että Franciscus kutsuvat itseään radikaaleiksi. Radikaalilla Kasper tarkoittaa yhtäältä sitä, että evankeliumin sanoma tuo ihmisten todellisuuteen jotakin perustavanlaatuisesti ja syvästi elämääme muokkaavaa ja uudistavaa, toisaalta sitä, että evankeliumin radikaali sanoma on ikuinen ja heijastaa Jumalan ikuista todellisuutta. Niinpä radikaalius tarkoittaa samanaikaisesti sekä paluuta juurille, evankeliumin sanoman ja uskon ytimeen, että jotakin radikaalisti uutta ja koko olemassaolomme uudistavaa. Kasper itse kuvaa radikaaliutta seuraavasti: ”Se ei ole paluuta eiliseen tai toissapäivään, vaan pikemminkin se on tulevaisuuteen suuntaavaa rohkeaa voimaa.”⁶ Nostamalla armon sanoman evankeliumin radikaaliksi keskuksesi Kasper haluaa korostaa, että armottomalta tuntuvassa, repivässä ja epävarmassa ajassamme on jotain ikuista ja pysyvää.

VAPAAUS, YHTEISÖLLISYYS JA DIALOGI

Nykyaikaa kutsutaan usein jälkimoderniksi. Tulevaisuus näyttää, saako se myös muita lisänimiä. Koskaan ennen tietoa ei ole ollut näin paljon saatavilla ja koskaan ennen yksilö ei ole kyennyt samassa mittakaavassa – hyvässä ja pahassa – muokkaamaan vastaanottamaansa tietoa haluamaansa suuntaan. Yksi nykyaikaa kuvaava piirre on vastakkainasettelut. Ihminen on luontaisesti olento, joka pyrkii lajittelemaan ja siten hallitsemaan ympäristöään. Ajassa, jota kuvaa valintojen moninaisuus, tiedon yltäkylläisyys, individualismi ja itsekkyyys, tuo lajittelu on saanut myös ikäviä piirteitä: jaamme ihmiset helposti meihin ja muihin. Toinen kuvaava, edelliseen liittyvä piirre, on yksilön identiteetin korostaminen, vaikka muiden identiteettiä uhaten. Etenkin jälkimmäinen kysymys liittyy vapauden käsitteen uudelleen tulkintaan. Sen sijaan, että vapaus olisi vapautta Jumalan edessä, vapaus käsitetään ajassamme jokaisen yksilön henkilökohtaisena itsemääräämisoikeutena. Kasper korostaa, että länsimaisten yhteiskuntien ideologisena uhkana on relativismi: jos kaikki on yhtä mahdollista ja arvokasta, ei mikään lopulta ole erityistä tai arvokasta. Kasper muistuttaa, että eurooppalaiset ihanteet vapaus, veljeys ja tasa-arvo nousevat nimenomaan kristinuskosta. Siksi hän pitää tärkeänä oman kristillisen

kulttuuriperinnön tuntemista. Vain tuntemalla oman historiamme voimme löytää keinoja kohdata myös tulevaisuutemme.

Ajatus yhteisöllisyydestä on aina ollut kristinuskossa keskeistä. Kasperin mukaan ihminen on tarkoitettu elämään suhteessa Jumalaan ja suhteessa toisiin ihmisiin. Tämä ihmisille luontainen olemisen tapa heijastelee hänen mukaansa suoraan luomistodellisuutta. Koska itse Luoja-Jumala on ikuisuudessa suhteessa Isä-Poika-Pyhä Henki, myös ihmisten luotu todellisuus heijastelee yhteisöllisyyttä. ”Muut” ulkopuolelle sulkevan terminologian käyttö ei ole kristinuskon mukaista. Siksi kristityn tulee ottaa avosylin vastaan myös ja etenkin kärsivät, kuten pakolaiset. Kasper on itse toiminut Vatikaanissa sekä kristittyjen välisen että kristittyjen ja muiden uskontojen välisen dialogin johtohahmona. Nykyaikana on hänen mukaansa tärkeää sekä tunnustaa oma identiteettinsä, että avautua dialogille paitsi kristittyjen veljien ja sisarien kanssa, myös muiden kulttuurien ja uskontojen edustajien kanssa.

Kasper pyrkii dialogiin paitsi toisten kristillisten kirkkojen ja muiden uskontojen, myös sekulaarin todellisuuden kanssa: onhan dialogi ihmisten luontainen tapa olla yhteydessä toisiinsa. Myös Jumalan ilmoitus on dialogia: Jumala kohtaa historiassa luomansa ihmisen ja ihminen vastaa Jumalan ilmoitukseen uskolla, rukouksella ja ylistyksellä. Ihmisten välinen luotu todellisuus heijastaa tätä kolmiyhteisen Jumalan sisäistä todellisuutta. Dialogin mahdollisuus kristitylle nousee juuri yhteisöllisyyden ja kristinuskolle keskeisen lähimmäisenrakkauden todellisuudesta käsin. Rakkaus ja dialogi eivät tarkoita omista arvoista luopumista vaan juuri niistä kiinni pitämistä.

Kasper osallistuu dialogiin omasta vahvasta tunnustuksellisesta lähtökohdastaan käsin. Jotta keskustelu voisi olla oikeasti hedelmällistä, siihen on löydettävä välineet, jotka sekä puhuttelevat keskustelun molempia osapuolia että ovat tasa-arvoiset keskustelukumppaneiden välillä. Tutkimukseni tarjoaa tällaiseksi välineistöksi paitsi Kasperin ilmoituskäsitystä myös sen filosofisena taustana olevaa saksalaista idealistista filosofiaa. Koska dialogiin Kasperin metodiikan mukaan on syytä lähteä niin, että tuntee ensin omat lähtökoh-

tansa, perustelen ensimmäiseksi ilmoituskäsityksen dialogin lähtökohtana. Tämän jälkeen perustelen, miksi juuri saksalainen idealistinen filosofia, johon Walter Kasperin ajattelu perustuu, voisi olla toimiva pohja dialogille muiden maailmankatsojien kanssa.

ILMOITUS JA ARMO DIALOGIN AVAINKÄSITTEINÄ

Kun yritämme ymmärtää, mistä uskovat ihmiset saavat tiedon uskonsa kohteesta, meidän on tutkittava uskonnon ilmoituskäsitystä. Ilmoitus vastaa kysymykseen, minkälaisen todellisuuden uskomme olevan oman todellisuutemme perustana. Ääretön todellisuus voi aueta äärellisille olennoille vain ilmoituksen kautta, Kasper toteaa. Siksi ilmoitus on välttämätön kaikille uskonnoille.⁷ Ilmoitus vastaa myös kysymykseen, onko olemassaolollamme jokin tietty mieli tai merkitys. Jotta uskonnot voisivat ymmärtää toisiaan, niiden on ymmärrettävä toistensa ilmoituskäsitys: missä ja miten Jumala ilmoittaa itsensä. Uskontojen itseymmärrystä ei voi tavoittaa ilman käsitystä niiden ilmoituskäsityksestä. Ilmoitus on siis se osa dialogia, jossa kristityt voivat perustella oman todellisuutensa pohjaavan käsitykselle kolmiyhteisestä, rakastavasta ja armollisesta Jumalasta.

Dialogissa muiden uskontojen ja ateismin kanssa usein juuri kristinuskon kolmiyhteinen jumalakäsitys tuottaa eniten hankaluuksia dialogin ei-kristilliselle osapuolelle. Tällöin filosofinen käsitteistö voi olla avuksi. Kasperin ajattelun taustalla on erityisesti saksalainen idealistinen filosofia ja sen edustaja Friedrich von Schelling (1775–1854). Saksalaisessa idealistisessa filosofiassa hahmoteltiin näkemys äärettömän käsitteestä suhteessa äärelliseen. Tuo ääretön, jota kutsuttiin myös Absoluutiksi, on olemassaolon perusta. Schellingin dialektisen filosofian mukaan todellisuutta määrittävä tekijä on paradoksi: ääretön on salatulla tavalla läsnä äärellisessä sen luovana perustana, jolla itsellään ei ole perustaa. Saksalainen idealistinen filosofia perustuu ajatukselle, että äärellinen pystyy ymmärtämään äärettömän juuri omasta äärellisyydestään käsin. Ymmärtäessäni, että olen itse rajallinen ja kuolevainen, ymmärrän samalla, että rajallisuuden ja kuolevaisuuden vastakohta on jokin, mikä on ääretöntä ja

rajatonta. Kasper kutsuu tällaista kokemusta mielekkyykokemukseksi (Sinn-Erfahrung).⁸

Tämä ei sinänsä ole jumalatodistus, eikä Kasper teologiassaan jumalatodistuksia haekaan. Sen sijaan hän pyrkii perusteamaan, että usko on järkevää ja rationaalista, ja usko siihen, että näin on, on perusteltua. Saksalainen idealistinen filosofia luo perustan ajatukselle, että voimme omasta todellisuudestamme käsin kurkotella kohti jotakin, joka on meitä paljon suurempaa. Kristityille tuo ”paljon suurempi” on kolmiyhteinen Jumala. Samaisessa äärettömän kohtaamistilanteessa myös ateisti tai agnostikko joutuu myöntämään, että ei ymmärrä. Voimme siis olla yksimielisiä siitä, että oleminen on jotain, mikä on, ja olemisen päättelyketjun viimeinen linkki avaa ikkunan äärettömään. Tätä olemista myös Raamattu pyrkii avaamaan. Mooses kysyykin: ”Kun he kysyvät minulta: ’Mikä hänen nimensä on?’ niin mitä minä heille vastaan?” Jumala vastaa: ”Minä olen se, joka minä olen. Sano israelilaisille näin: ’Minä olen’ lähetti minut teidän luoksenne.” (2. Moos. 3:14). Raamatun sanassa, ilmoituksessa, Jumala siis kuvaa itseään ”minä olen”. Menemättä syvällisempiin filosofisiin tulkintoihin tekstikohta ilmentää juuri olemisen filosofiaa. Jumala on se ääretön, selittämätön, käsittämätön ja kuvaamaton, johon kaikki olemassaolo pohjaa.⁹ Kasperin mukaan ei ole oleellista kysyä ”onko Jumala olemassa”. Oleellisempaa on kysyä ”mitä oleminen on”. Vastaus koko olemisen mysteeriin on kristinuskon ilmoitustodellisuudessa itse oleminen, Jumala.

DIALOGIN ÄÄRETÖN ULOTTUVUUS

Kasper heittää lukijalleen myös haasteen pohtia äärettömän käsitettä. Liikummepa olemassa olevassa todellisuudessamme kohti yhä suurempaa tai kvanttifysiikassa kohti yhä pienempää, näyttää

6 Kasper 2015, 41.

7 Kasper 2009, 206.

8 Kasper 2009, 195–196.

9 Kasper 2009, 248–249; Kasper 2011, 182; Kasper 2012, 54–57.

siltä, että tuota pohdintaa voi jatkaa loputtomiin, aina äärettömyyteen asti. Todellisuutemme perusta, pohdimmepa sitä luonnontieteellisestä tai teologisesta näkökulmasta, näyttää siis olevan ääretön. Ikään kuin se ”aivan viimeinen linkki” loogisessa ajatteluketjussa jäisi selittämättä tai päättämättä – se jatkuu äärettömään asti. Äärettömän edessä jokainen joutuu myöntämään, ettei aivan ymmärrä. Kasperin mukaan, jos ihmiset voivat katsomuksestaan riippumatta olla jostakin samaa mieltä, se on äärettömän käsitteen perimmäinen käsittämättömyys ja paradoksaalisuus.

Äärettömän pohtiminen, vaikka vain matemaattisena käsitteenä, pakottaa meidät tuntemattoman äärelle. Tapa, jolla Kasper lähestyy äärettömän käsitettä, voi mielestäni avata keskustelun jähmettyneet näköalat: mysteerin äärellä kristityt eivät usko partasuiseen, pilven reunalla istuvaan Ukko-ylijumalaan, joka pomottelee luotujaan kuin marionetteja narussa. Vastaavasti elämäkatsomustaan aidosti ja älyllisen rehellisesti pohtivat ateistit eivät ole näköalattomia tiedeuskovaisia, jotka eivät kykene näkemään elämän todellista mieltä ja merkitystä. Äärettömän edessä olemme kaikki, maailmankatsomuksestamme riippumatta, selittämättömän edessä. Yhteinen ihmettely lähtee vääjäämättömästä rajallisuuden kokemuksesta, jota vasten voimme ymmärtää, että todellisuuden perustan on oltava jotakin rajatonta. Elämän monimutkaisuuden, todellisuutemme kiistattoman paradoksaalisuuden, kompleksisuuden ja monimuotoisuuden yhteinen oivallus voi lähentää maailmankatsomuksia merkittävästi sekä uskovien että uskonottomien välillä.

Tämä on kristitylle kuitenkin vasta dialogin lähtökohta. Käsittämätön, ääretön paradoksi ei vielä, hyvinkään ymmärrettynä, tuo elämään mieltä ja sisältöä. Vasta Jumalan ilmoitus tuo ihmisten todellisuuteen myös sisällön tuolle äärettömälle. Tästä syystä armo on käsitteenä tärkeä sekä Kasperille että paavi Franciscukselle. Käsittämätön ääretön, kristillisen kielenkäytön mukaan majesteettinen, armollinen Jumala, ei ole vain jokin abstrakti epäselvä perusteeton perusta, vaan persoonallinen, rakastava Jumala. Kristinuskon filosofinen logiikka on kolminaisuusopissa, jossa ääretön tulee äärelli-

seksi ymmärrettävällä tavalla Kristuksen hahmosa.¹⁰ Kuten pienintä pientä voi jakaa äärettömiin asti pienempiin osiin, niin Jumala, ääretön rakkaus, voi tulla ihmiseksi yhden yksittäisen ihmisen, Jeesuksen Kristuksen, hahmossa. Itse asiassa Kasperille ääretön on olemukseltaan ääretöntä armoa, joka inkarnaatiossa tulee läsnä olevaksi Jeesuksen Kristuksen persoonassa. Äärellisen ja äärettömän välisessä kohtaamisessa emme siis kohtaakaan tyhjää pimeää tai käsittämätöntä, abstraktia todellisuutta, vaan kolmiyhteisen, meitä persoonallisesti lähestyvän Jumalan. Tämä Jumala tulee Jeesuksessa Kristuksessa ihmiseksi: ääretön asettuu äärelliseen. Siinä Jumalan, äärettömän, kasvot näkyvät meille ymmärrettävällä ja tutulla tavalla: Kristus välittää Jumalan äärettömän armon meille inhimillisesti ymmärrettävässä muodossa.

Ajassa, jossa merkitykset ja mielekkyydet ukaavat typistyy yksittäisten ihmisten mielihaluiksi, Kasper haluaa korostaa kristinuskon sanomaa, joka pyrkii antamaan mielekkyydelle pysyvän ja perustavan merkityksen. Armo on kolmiyhteisen Jumalan inkarnoitunut Poika, Jumalamme kasvot. Jumala otti ihmisyyden osakseen meidän vuoksemme. Vastaavasti me ihmiset olemme olemassa toinen toistamme varten.¹¹ Armo kuvaa siis paitsi Jumalan olemusta, myös sitä, miten meidän tulisi toimia ihmisinä toisiamme kohtaan. Siksi kristinuskon käsitys Jumalasta ja ilmoituksesta tuotuna nykyaikaiseen dialogiin maallistuneen maailmankuvan kanssa voi avata näköaloja syvälliseen todellisuudentulkintaan, jossa ihmisellä on äärettömän todellisuuden edessä tuohon todellisuuteen perustuva pysyvä arvo ja hänen elämällään on merkitys ja tarkoitus. Tämä on sekä paavi Franciscuksen keskeinen sanoma sekulaarissa nykyajassa että Kasperin ilmoituskäsitteksen ydin.

Tiina Huhtanen, teol. tri
tiina.huhtanen@evl.fi

¹⁰ Kasper 2012, 73.

¹¹ Kasper 2012, 78; Kasper 2014, 15–16.

KIRJALLISUUTTA

Englisch, Andreas

2015 *Der Kämpfer im Vatikan: Papst Franziskus und sein mutiger Weg*. München: C. Bertelsmann.

Huhtanen, Tiina

2016 *Event of the Radically New: Revelation in the Theology of Walter Kasper*. Diss. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/160875>.

Ivereigh, Austen

2014 *The Great Reformer: Francis and the Making of a Radical Pope*. London: Allen & Unwin.

2015 ”For Pope Francis, Why Mercy, and Why Now?” *OSV Newsweekly* 1.4.2015. <https://www.osv.com/OSVNewsweekly/Story/TabId/2672/ArtMID/13567/ArticleID/17229/For-Pope-Francis-why-mercy-and-why-now.aspx> (21.9.2016)

Kasper, Walter

2009 *Der Gott Jesu Christi*. Freiburg: Herder. Engl. 2012. *The God of Jesus Christ*. Trans. Dinah Livingstone. London: T&T Clark.

2011 *Katholische Kirche: Wesen – Wirklichkeit – Sendung*. Freiburg: Herder. Engl. 2015. *The Catholic Church: Nature, Reality and Mission*. Trans. Thomas Hoebel. London: T&T Clark.

2012 *Barmherzigkeit: Grundbegriff des Evangeliums – Schlüssel christlichen Lebens*. Freiburg: Herder. Engl. 2014. *Mercy: The Essence of the Gospel and the Key to Christian Life*. Trans. William Madges. New York: Paulist Press.

2014 ”The Message of Mercy”. *America* 15.9.2014, 15–18.

2015 *Papst Franziskus: Revolution der Zärtlichkeit und der Liebe*. Stuttgart: KBW Bibelwerk.

Moloney, Daniel P.

2015 ”What Mercy Is: A Review of ’Mercy: The Essence of the Gospel and the Key to Christian Life’”. *First Things* 3/2015, 60–62.

Lukisitko lehden mieluummin ruudulta?

Teologisen Aikauskirjan sähköinen arkisto
sisältää kaikki lehdessä julkaistut kirjoitukset vuodesta 2012 alkaen
ja on kaikkien tilaajien käytettävissä (www.tatt.fi > arkisto).

Pyydä tunnukset: digilehti@tatt.fi.